

Псьота Тетяна Володимирівна,

аспірант кафедри міжнародного і європейського права Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, майдан Свободи 4, м. Харків, 61022; psota.tetiana@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0003-6416-4098>

ЕВОЛЮЦІЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ОСОБИ У ПАМ'ЯТКАХ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА КЛАСИЧНОЇ ДОБИ: ВІД ВЕСТФАЛЬСЬКОГО КОНГРЕСУ ДО МОДЕРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Анотація. Попри зростання уваги до прав і свобод людини у сучасному міжнародному праві, генеза правового статусу особи як основа її суспільного буття залишається недостатньо дослідженою. Фрагментарність розгляду даного питання, зокрема міжнародно-правових пам'яток класичної доби, зумовлює необхідність додаткового аналізу наявних історичних актів задля системного вивчення еволюції правового становища індивіда.

У статті досліджується розвиток міжнародно-правового статусу особи через призму ключових нормативних документів, ухвалених на міждержавному рівні в класичну епоху існування міжнародного права (1648 – початок XX століття). У дослідженні виявлено суттєвий поступ у визнанні прав і свобод особи в ранньомодерному міжнародному праві після Вестфальського миру 1648 року. Зазначається, що встановлений принцип суверенітету та відсутність наднаціональних міжнародних регуляторних органів у той період призвели до неповного захисту особи від порушень її правового статусу.

У статті підкреслюється універсальне сприйняття і гарантія правосуб'єктності особи після ухвалення правових актів часів Французької революції (1789–1799). Проведено аналіз Декларації прав людини і громадянина 1789 року та Конституції 1791 року й окреслено їхній внесок у формування принципу верховенства права.

Особливу увагу приділено включенню положень щодо обов'язків і відповідальності особи до основних міжнародно-правових актів XIX – початку XX століття. У статті стверджується зростаюче значення формування комплексного підходу до розуміння особи як суб'єкта, відповідального за порушення чинних норм міжнародного права в класичний період.

Зроблено висновок, що поняття правового статусу особи в класичну епоху міжнародного права пройшло шлях від повної залежності від держави до поступового визнання універсальних прав і свобод, заклавши підґрунтя для подальших трансформацій у XX столітті.

Ключові слова: правовий статус, права і свободи, правові обов'язки, правова відповідальність, класична доба.

Psota Tetiana Volodymyrivna,

Postgraduate Student at the Department of International and European Law V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody Square 4, Kharkiv, 61022; psota.tetiana@gmail.com; <https://orcid.org/0009-0003-6416-4098>

EVOLUTION OF THE LEGAL STATUS OF THE INDIVIDUAL IN CLASSICAL INTERNATIONAL LAW SOURCES: FROM THE WESTPHALIAN CONGRESS TO MODERN TRANSFORMATIONS

Abstract. Despite the growing attention to human rights and freedoms in contemporary international law, the genesis of a legal status of an individual as the foundation of their social existence remains insufficiently explored. The fragmented consideration of this issue, particularly regarding the international legal instruments of the classical era, highlights the need for further analysis of existing historical acts in order to systematically study the evolution of a legal position of an individual.

The article examines the development of an international legal status of an individual through the lens of key normative documents adopted at the interstate level during the classical era of international law

existence (1648 – early 20th century). The study reveals significant progress in the recognition of individual rights and freedoms in early modern international law following the Peace of Westphalia in 1648. It is stated that the established principle of sovereignty and the absence of supranational international regulatory bodies at that time resulted in the incomplete protection of individuals against violations of their legal status.

The article highlights the universal perception and guarantee of individual legal capacities after the adoption of the legal acts during the French Revolution (1789–1799). The study provides an analysis of the Declaration of the Rights of Man and of the Citizen of 1789 as well as the Constitution of 1791 and outlines their contribution to the formation of the rule of law principle.

Emphasis is placed on the inclusion of provisions regarding duties and responsibilities of individuals in major international legal instruments of the 19th and early 20th centuries. The article argues the increased importance of forming a comprehensive approach to understanding of an individual as accountable for violations of existing norms of international law during the classical period.

It is concluded that the notion of a legal status of an individual during the classical era of international law progressed from complete dependence on the state to the gradual recognition of universal rights and freedoms, which laid the foundation for further transformations in the 20th century.

Key words: legal status, rights and freedoms, legal duties, legal responsibility, classical period.

Постановка проблеми. Проблематика еволюції правового статусу особи у пам'ятках міжнародного права класичної доби охоплює складний процес становлення, закріплення та трансформації елементів такого статусу – передусім прав і свобод індивіда, його обов'язків та відповідальності на міжнародному рівні від Вестфальського конгресу 1648 року до кінця модерної епохи (початок XX століття).

Передуючи розвитку правового становища особи протягом досліджуваного періоду, значний вплив на обсяг прав та свобод людини, її обов'язків та відповідальності справили особливості середньовічного етапу поступу міжнародного права в даній сфері – збільшення систематизованого нормативного регулювання статусу особи на міждержавному рівні.

Після цього відбувся перехід від майже повної відсутності системного міжнародно-правового захисту особи в докласичну добу до поступового визнання та закріплення основних прав і свобод людини в значущих документах міжнародного права. Так, ключові договори Вестфальського конгресу 1648 р. стали важливою віхою розвитку міжнародно-правового становища особи, заклавши підґрунтя для подальшого визнання індивіда як носія певних прав і свобод на міжнародному рівні. Правові акти Французької революції та міжнародно-правові пам'ятки XIX – початку XX ст. сприяли подальшій еволюції змісту правового статусу особи та розвитку його основних складових, а саме прав, свобод, обов'язків та відповідальності особи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика розвитку окремих елементів правового статусу особи класичного періоду розвитку міжнародного права протягом

останніх років висвітлена у доробках таких вітчизняних дослідників міжнародного права, як О. В. Буткевич, Т. Л. Сироїд та О. А. Гавриленко, Є. В. Реньов, І. К. Шумський, та інші. Відображення досліджуваної тематики також знайшло вияв у працях Ж. Кватерта та Л. Відденталь, М. Шоу, М. Д. Еванса, А. Петерс, П. Г. Лорена та інших.

Загалом, проблематика розвитку статусу індивідів за міжнародним правом протягом класичної доби характеризується недостатньою репрезентативністю у працях сучасних науковців. Фрагментарність розгляду еволюції правового становища індивіда у пам'ятках міжнародного права класичної доби зумовлює необхідність комплексного аналізу ключових історичних етапів розвитку прав і свобод, обов'язків та відповідальності людини протягом класичного періоду, чим обґрунтовує постановку мети даного дослідження.

Мета статті полягає у системному вивченні особливостей еволюції основних складових правового статусу особи (прав, свобод, обов'язків і відповідальності) у документах Вестфальського конгресу 1648 р., правових актах Французької революції 1789–1799 рр. та основних пам'ятках міжнародного права XIX – початку XX ст.

Виклад основного матеріалу. Укладення мирних угод (Оснабрюцької та Мюнстерської) у 1648 році, що завершили Тридцятирічну війну (1618–1648 рр.) на європейській території, означало глибоку трансформацію в підходах до міждержавної взаємодії та стало ключовою віхою в становленні сучасного міжнародного правопорядку. Ці документи започаткували нову модель міжнародних відносин – Вестфальську – що ґрунтувалася на принципах рів-

ноправності та самостійності держав, невтручання у внутрішню політику інших держав, орієнтації на національні інтереси, дотримання балансу сил, домінуванні норм міжнародного права та важливості дипломатичних інструментів у вирішенні конфліктів.

Дані домовленості не лише закріпили провідну роль держав як основних суб'єктів міжнародного права, а й стали каталізатором для подальшого формування концепції правового статусу особи у міжнародному контексті.

Так, Оснабрюцька мирна угода, укладена між Священною Римською імперією, Швецією та їхніми союзниками, включала в себе кілька аспектів, які вплинули на еволюцію статусу особи за міжнародним правом.

Проголошення «християнського, загального і вічного миру» сприяло, поза іншим, укріпленню становища індивідів на території Європи шляхом обіцяної відмови держав від ведення воєн як засобу вирішення політичних конфліктів. Крім цього, підданим сторін договору, які будь-яким чином зазнали збитків у регіоні Богемії чи на німецьких територіях, поверталися їхні володіння, а також відновлювалися всі права та свободи, привілеї та імунітети (як духовні, так і світські), у тому числі свобода віросповідання, виборчі права, впроваджено певні посадові квоти для рівності представлення католиків та протестантів у владних колах, встановлювалися шляхи вирішення спорів між фізичними особами правовим шляхом тощо. Було закріплено заборону дискримінації індивідів за релігійною ознакою та гарантії безпеки майна емігрантів, які переселилися на інші території після зміни віри, свободу торгівлі та подорожей, відмінено незаконно встановлені мита і збори, проголошено гарантії безпечного проходу територіями сторін для осіб [15].

Підписана представниками Франції, Священної Римської імперії і відповідних союзницьких сил Мюнстерська угода містила положення, що повторювали зазначені вище зобов'язання в частині становища індивідів [14].

Аналіз міжнародно-правового статусу осіб за Оснабрюцьким та Мюнстерським договорами свідчить про значний прогрес у закріпленні прав окремих категорій осіб у міжнародному праві ранньомодерного періоду, поступ у гарантуванні певних правових можливостей людини [4, с. 12]. Тим не менш, необхідно зазначити, що даними угодами не засвідчувалася наявність загальновизнаних та беззаперечних природних прав та свобод усіх індивідів

у відриві від національної держави, а встановлений принцип суверенітету та відсутність наддержавних органів міжнародного регування мали наслідком неповну захищеність індивіда від посягань на його правове становище. Усі права та обов'язки реалізовувалися виключно через суверенну владу [17, с. 31; 18, с. 35–40; 1, с. 240–244].

Визнання наявності «природних, невід'ємних та священних» прав особи у європейському просторі відбулося докорінним шляхом – у ході Великої Французької революції 1789–1799 рр. Основним правовим актом, в якому були закріплені важливі аспекти елементів правового статусу індивіда, стала Декларація прав людини і громадянина, прийнята на засіданні Національних установчих зборів Франції у 1789 р.

Згідно з Декларацією, права на свободу, власність, безпеку та опір гнобленню – природжені та мають захищатися будь-яким політичним утворенням. Обмеження свобод людини можуть встановлюватися лише відповідними законодавчими актами. Документом установлювалися принцип рівності всіх громадян перед законом та гарантії особистої недоторканості, заборонявся примус та проголошувалися свободи думки та релігії [12].

Декларація прав людини і громадянина стала преамбулою до Конституції Франції 1791 р., в розділах якої затверджувалися свободи людини на вираження думок, пересування та віросповідання, визначалися шляхи набуття французького громадянства іноземними особами тощо [5]. Вже у 1793 р. наступна версія Конституції містила положення щодо інституту політичного притулку, що набув сучасного розуміння та юридичної форми саме під час Французької революції. Конституцією 1793 р. було закріплено право Франції надавати притулок іноземним індивідам, якщо ті вигнані зі своєї країни через боротьбу за ідеали свободи [6].

Зазначені акти стали ключовими правовими досягненнями Французької революції, які заклали фундамент для сучасного розуміння прав людини як частини правового статусу особи, в тому числі й на міжнародному рівні. Зі способу проголошення зазначених вище прав і свобод, гарантій прослідковується, що основною метою Декларації було визнання свободи і рівності осіб незалежно від наявності чи відсутності їхнього фактичного закріплення у нормативно-правових актах. Тогочасний революційний характер визначених у документі елементів правового статусу особи свідчить про

глибокий злам у підході до розуміння не лише державної влади і суспільного устрою, а й ролі особи як правової одиниці. Уперше в історії континентальної Європи права людини були проголошені не як привілеї, надані монархом чи правлячою елітою, а як природні, невід'ємні та універсальні [21, с. 19; 3, с. 4]. Такий підхід суттєво вплинув на подальший розвиток міжнародно-правового статусу особи та формування його окремих елементів, адже особа визнавалася активним суб'єктом політичного й правового життя, а не пасивним об'єктом управління.

Окрім цього, Декларація прав людини і громадянина 1789 р. сприяла формуванню принципу верховенства права, за якого закон, а не воля монарха чи урядовця, є найвищою владою – одна з основ сучасного розуміння концепції прав і свобод людини. Своєю чергою, Конституція 1791 року, хоч і мала монархічні елементи, заклала основу правового механізму обмеження державної влади через систему стримувань і противаг. У поєднанні з положеннями Декларації це стало основою для закріплення правових гарантій, які мають універсальний характер і залишаються актуальними донині.

Еволюція правового статусу особи протягом модерної епохи прослідковується і в пам'ятках міжнародного права XIX – початку XX ст. Найбільш вагомий вплив на розвиток сукупності елементів становища осіб за міжнародним правом справило прийняття заключних актів міжнародних зборів представників держав – Віденського (1815 р.), Паризького (1856 р.) та Берлінського (1878 р.) конгресів.

Підписанням Заключного акта Віденського конгресу закріплювалися численні зміни в правовому статусі індивідів, зокрема мешканців Варшавського герцогства, деякі регіони якого переходили до Російської імперії, визначали становище біженців і втікачів, установлювали свободу пересування Рейном і Дунаєм, в тому числі з метою торгівлі. Додатком до акта стала Декларація держав про припинення торгівлі неграми 1815 р., яка ознаменувала початок значного міжнародного засудження работоргівлі, назвавши її «огидною практикою, яка принципам гуманності та загальнолюдської моралі». Вона містила зобов'язання основних європейських держав працювати над повсюдним скасуванням торгівлі темношкірими. Ефективне припинення работоргівлі припинилося лише з підписанням Договору про боротьбу з африканською работоргівлею 1841 р. між Великою Британією, Фран-

цією, Росією, Австрією та Пруссією, а також англо-американської угоди 1862 р., якими були впроваджені дієві механізми перевірки підозрілих суден [2, с. 207].

Положення про ранги дипломатичних представників також стало частиною Заключного акта Віденського конгресу; у ньому було викладено систему прав та привілеїв, імунітетів офіційних іноземних посланників, визначивши класи дипломатичних місій та встановивши пріоритет на основі рангу та дати прибуття. Це положення мало на меті стандартизувати дипломатичну практику та вирішити давні суперечки щодо старшинства серед дипломатів [16, с. 202, 204–207].

Зміни міжнародно-правового статусу індивідів відбулися і в результаті прийняття Паризького миру та Паризької декларації про морське право 1856 р. – встановлення свободи торгівлі та пересування Дунаєм, захист християн, заборона каперства, обмеження блокад на морі позитивно вплинули на активізацію користування особами наданими їм правами, отримання гарантій безпеки тощо [19, 11].

Підсумковий акт Берлінського конгресу, Берлінський трактат 1878 р., закріплював обов'язок підписантів зрівняти права християн і мусульман в Османській імперії [22, с. 401–424]. Завдяки його прийняттю було визнано необхідність виконання реформ і надання гарантій безпеки християнським підданам в імперії. Закріплений у трактаті принцип повної релігійної свободи став актом справедливості, який закріпив за Берлінським конгресом назву «конгресу свободи совісті» [13, с. 65].

Першим значним кроком для удосконалення становища індивідів під час збройних конфліктів стало прийняття Женевської конвенції про покращення долі поранених на полі бою 1864 р.; основними принципами, збереженими у пізніших Женевських конвенціях, стали зобов'язання сторін допомагати пораненим будь-якої національності, нейтралітет (недоторканність) медичного персоналу та медичних закладів і підрозділів, розпізнавальний знак червоного хреста на білому тлі [9]. Подальший захист осіб від брутальних воєнних реалій став можливим завдяки ухваленню у 1868 році Санкт-Петербурзької декларації про відміну використання вибухових та запальних куль [10]. Гарантії безпеки та допомоги на жертвам війни, зокрема пораненим і хворим, містилися у Конвенції про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях, підписаній у 1906 р. в Женеві [8].

Правовий статус комбатантів і цивільного населення був також пізніше доповнений Гаазькими конвенціями 1899 та 1907 рр., що були прийняті під час відповідних конференцій. Серед іншого, Гаазька конвенція про закони і звичай сухопутної війни 1899 р. (включно з додатковим положенням до неї) включала в себе обов'язок індивідів поводитися гуманно з військовополоненими, заборону віроломного вбивства комбатантів ворожої сторони, регулювала статус шпигунів, права цивільного населення окупованих територій. У 1907 р. цей документ було розширено положеннями стосовно сфери застосування, зокрема щодо морської війни, застосування мін та бомбардувальних тактик, скидання вибухових речовин, поводження нейтральних сторін тощо [7].

Фундаментальними міжнародно-правовими актами стосовно встановлення правового статусу осіб стали завершальні у класичному періоді договори – мирні угоди з різним складом підписантів: Версальська, Сен-Жерменська, Нейїська (1919 р.) та Тріанонська і Севрська (1920 р.). Згідно з відповідними договорами, сторони, у тому числі переможені Німеччина, Австрія, Угорщина, Болгарія та Османська імперія, закріплювали механізми покращення становища полонених, їхнього повернення, питання, пов'язані з індивідами, що належать до національних меншин, відповідальність воєнних злочинців. Крім цього, складовою Версальського договору 1919 р. став Статут Ліги Націй – документ, на основі якого почала своє функціонування нова система міжнародних відносин, що мала базуватися на гарантіях безпеки, справедливості та мирного вирішення спорів [23, 20].

Виходячи із вищезазначеного, еволюція міжнародно-правового статусу особи впродовж XIX – початку XX століття полягала в поступовому розширенні кола гарантованих прав і свобод, підвищенні рівня захисту індивіда на міжнародному рівні та інтеграції гуманітарних принципів у міжнародні угоди. Представниками тогочасних світових сил на численних конференціях та конгресах наголошувалося на необхідності розширення норм міжнародного права, в тому числі й стосовно поліпшення становища індивідів.

Слід наголосити на закріпленні у розглянутих документах аспектів, пов'язаних не лише з правами та свободами осіб, а й їхніми обов'язками та відповідальністю – ключовими елементами міжнародно-правового статусу особи. Це сприяло формуванню комплексного підходу до

розуміння особи як суб'єкта, здатного як отримувати захист від міжнародної спільноти, так і нести відповідальність за порушення встановлених норм. Таке бачення стало передумовою подальшої кодифікації міжнародного права у XX столітті, зокрема після Другої світової війни, коли принципи, закладені в попередню епоху, були розвинені в міжнародних актах, що гарантували права особи незалежно від її громадянства, раси чи віросповідання.

Висновки. Наведене дозволяє стверджувати, що у рамках досліджуваного періоду відбулася суттєва еволюція правового статусу особи в міжнародному праві. Вестфальський мир заклав основи сучасної системи міжнародних відносин, зосередивши увагу на суверенітеті держав і їхній рівності, що обмежувало права індивідів рамками державної належності та підпорядковувало особу волі суверена. Однак уже в період Французької революції відбувся ідейний зсув: у міжнародному праві почали визнавати народ як суб'єкта, а питання прав і свобод особи стали важливою складовою революційних нормативно-правових документів, що сприяло формуванню концепції універсальних прав людини.

У XIX – на початку XX століття стандарти захисту прав, свобод, обов'язків і відповідальності особи почали розширюватися. З'явився ряд міжнародно-правових актів, які вперше детально закріплювали певні права людини та передбачали їхні гарантії захисту на міжнародному рівні, хоча держави залишалися основними суб'єктами права на міжнародній арені.

Таким чином, еволюція правового статусу особи у класичну добу міжнародного права пройшла шлях від повної залежності від держави до поступового визнання універсальних прав і свобод, що стало підґрунтям для подальших трансформацій у XX столітті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гавриленко О. А., Новікова Л. В., Сироїд Т. Л. Історія міжнародного права: хрестоматія-практикум для студентів напряму підготовки 6.030202 – «Міжнародне право». Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. 676 с.
2. Гавриленко О. А., Реньов Є. В. Становлення та розвиток передумов міжнародно-правового захисту вразливих груп населення: історико-юридичний дискурс. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2023. Вип. 76 (2). С. 202–211.
3. Конституція Французької Республіки (з передмовою Володимира Шаповала) / В. М. Шаповал. Київ: Москаленко О. М., 2018. 56 с.

4. Шумський І. К. Значення Вестфальського миру 1648 року в формуванні системи міжнародних відносин. *Альманах міжнародного права*. 2021. № 26. С. 10–18.
5. Constitution de 1791. *Conseil Constitutionnel*. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/constitution-de-1791> (dernier accès: 11.06.2025).
6. Constitution de 1793. *Conseil Constitutionnel*. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/constitution-du-24-juin-1793> (dernier accès: 11.06.2025).
7. Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land 1907. *International Humanitarian Law Databases. International Committee of the Red Cross*. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/195-IHL-19-EN.pdf> (last accessed: 11.06.2025).
8. Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field 1906. *International Humanitarian Law Databases. International Committee of the Red Cross*. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/180-IHL-GC-1906-EN.pdf> (last accessed: 11.06.2025).
9. Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field 1864. *International Humanitarian Law Databases. International Committee of the Red Cross*. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/120-IHL-GC1864-EN.pdf> (last accessed: 11.06.2025).
10. Declaration Renouncing the Use, in Time of War, of Explosive Projectiles Under 400 Grammes Weight. Saint Petersburg 1868. *International Humanitarian Law Databases. International Committee of the Red Cross*. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/130-IHL-6-EN.pdf> (last accessed: 11.06.2025).
11. Declaration Respecting Maritime Law. Paris 1856. *International Humanitarian Law Databases. International Committee of the Red Cross*. URL: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/paris-decl-1856/declaration?activeTab=default> (last accessed: 12.06.2025).
12. Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789. *Conseil Constitutionnel*. URL: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789> (dernier accès: 11.06.2025).
13. Hazen C. D., Thayer W. R., Lord R. H., Coolidge A. C. Three Peace Congresses of the Nineteenth Century. Harvard: Harvard University Press, 1917. 93 p.
14. Instrumentum Pacis Monasteriensis 1648 / deutsche Übersetzung von A. Buschmann. *Die Westfälischen Friedensverträge vom 24. Oktober 1648. Texte und Übersetzungen*. URL: <http://www.pax-westphalica.de/ipmipo/index.html> (letzter Zugriff: 10.06.2025).
15. Instrumentum Pacis Osnabrugensis 1648 / deutsche Übersetzung von A. Buschmann. *Die Westfälischen Friedensverträge vom 24. Oktober 1648. Texte und Übersetzungen*. URL: <http://www.pax-westphalica.de/ipmipo/index.html> (letzter Zugriff: 10.06.2025).
16. Klüber J. L. Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815. Erlangen: Verlag J. J. Palm und Ernst Enke, 1816. 646 S.
17. Lauren P. G. Evolution of International Human Rights: Visions Seen. 3rd ed. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2013. 432 p.
18. Peters A. Jenseits der Menschenrechte: Die Rechtsstellung des Individuums im Völkerrecht. Tübingen: Mohr Siebeck, 2014. 535 S.
19. Piggott F. T. The Declaration of Paris, 1856: a Study, Documented. London: University of London Press Ltd, 1919. 452 p.
20. Post-1918 Documents. *World War I Document Archive*. URL: https://www.lib.byu.edu/index.php/Post_-_1918_Documents (last accessed: 11.06.2025).
21. Shaw M. N. International Law. 8th ed. Cambridge: Cambridge University Press, 2017. 1100 p.
22. Treaty between Great Britain, Germany, Austria, France, Italy, Russia, and Turkey for the Settlement of Affairs in the East: Signed at Berlin, July 13, 1878. *American Journal of International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 108. Volume 2, Issue S4. Supplement: Official Documents. P. 401–424.
23. Treaty of Peace between the Allied and Associated Powers and Austria; Protocol, Declaration and Special Declaration 1919. *Australian Treaty Series*. URL: <http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1920/3.html> (last accessed: 11.06.2025).

REFERENCES:

1. Havrylenko, O. A., Novikova, L. V., & Syroid, T. L. (2016). History of international law: A reader-practicum for students in the field of study 6.030202 – “International law” [Istoriia mizhnarodnoho prava: khrestomatiia-praktykum dlia studentiv napriamu pidhotovky 6.030202 – “Mizhnarodne pravo”]. V. N. Karazin Kharkiv National University.
2. Havrylenko, O. A., & Renyov, Ye. V. (2023). Formation and development of the preconditions for the international legal protection of vulnerable population groups: A historical and legal discourse [Stanovlennia ta rozvytok peredumov mizhnarodno-pravovoho zakhystu vrazlyvykh hrup naselennia: istoryko-iurydychnyi dyskurs]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series “Law”*, 76 (2), 202–211.
3. Shapoval, V. M. (Ed.). (2018). *Constitution of the French Republic (with a foreword by Volodymyr Shapoval)* [Konstytutsiia Frantsuzkoi Respubliky (z peredmovoii Volodymyra Shapovala)]. Moskalenko O. M.
4. Shumskyi, I. K. (2021). The significance of the 1648 Peace of Westphalia in the formation of the system of international relations [Znachennia Vestfalskoho myru 1648 roku v formuvanni systemy mizhnarodnykh vidnosyn]. *Almanac of International Law*, 26, 10–18.

5. Conseil Constitutionnel. (n.d.). *Constitution de 1791*. Retrieved June 11, 2025, from <https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/constitution-de-1791>
6. Conseil Constitutionnel. (n.d.). *Constitution de 1793*. Retrieved June 11, 2025, from <https://www.conseil-constitutionnel.fr/les-constitutions-dans-l-histoire/constitution-du-24-juin-1793>
7. International Committee of the Red Cross. (1907). *Convention (IV) respecting the Laws and Customs of War on Land and its annex: Regulations concerning the Laws and Customs of War on Land*. Retrieved June 11, 2025, from <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/195-IHL-19-EN.pdf>
8. International Committee of the Red Cross. (1906). *Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armies in the Field*. Retrieved June 11, 2025, from: <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/180-IHL-GC-1906-EN.pdf>
9. International Committee of the Red Cross. (1864). *Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field*. Retrieved June 11, 2025, from: <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/120-IHL-GC1864-EN.pdf>
10. International Committee of the Red Cross. (1868). *Declaration renouncing the use, in time of war, of explosive projectiles under 400 grammes weight*. Saint Petersburg. Retrieved June 11, 2025, from: <https://ihl-databases.icrc.org/assets/treaties/130-IHL-6-EN.pdf>
11. International Committee of the Red Cross. (1856). *Declaration respecting maritime law*. Paris. Retrieved June 12, 2025, from: <https://ihl-databases.icrc.org/en/ihl-treaties/paris-decl-1856/declaration?activeTab=default>
12. Conseil Constitutionnel. (n.d.). *Déclaration des Droits de l'Homme et du Citoyen de 1789*. Retrieved June 11, 2025, from: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/le-bloc-de-constitutionnalite/declaration-des-droits-de-l-homme-et-du-citoyen-de-1789>
13. Hazen, C. D., Thayer, W. R., Lord, R. H., & Coolidge, A. C. (1917). *Three peace congresses of the nineteenth century*. Harvard University Press.
14. Buschmann, A. (Trans.). (1648). *Instrumentum Pacis Monasteriensis 1648*. Retrieved June 10, 2025, from: <http://www.pax-westphalica.de/ipmipo/index.html>
15. Buschmann, A. (Trans.). (1648). *Instrumentum Pacis Osnabrugensis 1648*. Retrieved June 10, 2025, from <http://www.pax-westphalica.de/ipmipo/index.html>
16. Klüber, J. L. (1816). *Acten des Wiener Congresses in den Jahren 1814 und 1815*. Verlag J. J. Palm und Ernst Enke.
17. Lauren, P. G. (2013). *Evolution of international human rights: Visions seen (3rd ed.)*. University of Pennsylvania Press.
18. Peters, A. (2014). *Jenseits der Menschenrechte: Die Rechtsstellung des Individuums im Völkerrecht*. Mohr Siebeck.
19. Piggott, F. T. (1919). *The Declaration of Paris, 1856: A study, documented*. University of London Press Ltd.
20. World War I Document Archive. (n.d.). *Post-1918 documents*. Retrieved June 11, 2025, from https://wwi.lib.byu.edu/index.php/Post_-_1918_Documents
21. Shaw, M. N. (2017). *International law (8th ed.)*. Cambridge University Press.
22. American Journal of International Law. (1908). *Treaty between Great Britain, Germany, Austria, France, Italy, Russia, and Turkey for the settlement of affairs in the East: Signed at Berlin, July 13, 1878. American Journal of International Law, 2 (S4), 401–424*.
23. Australian Treaty Series. (1919). *Treaty of Peace between the Allied and Associated Powers and Austria; Protocol, Declaration and Special Declaration*. Retrieved June 11, 2025, from: <http://www.austlii.edu.au/au/other/dfat/treaties/1920/3.html>

Дата надходження статті: 20.06.2025

Дата прийняття статті: 20.07.2025

Опубліковано: 10.10.2025